

10.02.2021

Eduskunnan sivistysvaliokunta
Aurorankatu 6
00102 EDUSKUNTA

Viite

Asia Lausunto vp Valtioneuvoston selonteosta kestävän kehityksen globaalista toimintaohjelmasta Agenda2030sta Kohti hiilineutraalia hyvinvointiyhteiskuntaa

Taiteen edistämiskeskus kiittää selontekoa kestävän kehityksen toimintaohjelman tavoitteiden laaja-alaisesta huomioimisesta ja lähestymistavasta. Taiteen ja kulttuurin osalta selonteko todetaan kuitenkin keskeneräiseksi, sillä se ei tunnista alalla käynnissä olevaa kestävyyskriisiä. Selonteosta ei myöskään käy riittävästi ilmi taiteen ja kulttuurin laajan ammattitoimijajoukon osuus ja merkitys kestävän kehityksen edistämisessä.

Taiteen ja kulttuurin ammattilaisia ja organisaatioita toimii sekä julkisella sektorilla että yksityisellä sektorilla linkittyen laajasti tapahtumateollisuuteen ja palveluihin. Julkisen sektorin tukemat kulttuuripalvelut (vos-järjestelmä sekä harkinnanvaraiset valtionavustukset) sekä taiteilijoiden tukijärjestelmä (taiteilija-apurahat ja taiteilijaeläkkeet) perustuvat rakenteeltaan 1960- ja 1970-lukujen todellisuuteen. Järjestelmä on tullut tiensä päähän toimintaympäristön ja alan itsensä voimakkaassa muutoksessa 2000-luvulla.

Taiteen edistämiskeskuksen mielestä ajankohta uudistamiselle olisi olennaista juuri nyt taiteen ja kulttuurin rahoituksen kestävyyskriisin takia. Rahapelitoiminnan tuotot vähenevät, koronapandemia on johtanut taide- ja kulttuurialan halvaantumiseen ja tekijöiden tulotason romahdukseen, minkä lisäksi myös julkinen talous näyttäisi pitkällä aikavälillä heikentyvän (erityisesti kunnat). Tämä ”kolmelta suunnalta tuleva kriisi” muodostaa taide- ja kulttuurialan tulevaisuuden kannalta kestävämmän yhtälön ja vaatii koko nykyisen järjestelmän uudelleen arviointia.

Taide- ja kulttuurikentän kestävän kehityksen edistämiseksi tulisi käynnistää laaja strategiatyö, joka asettaisi tavoitteekseen rakenteellisesti uudistuneen, kestävällä tavalla rahoitetun sekä nykyistä tasavertaisemman taide- ja kulttuurikentän vuoteen 2030 mennessä. Työtä tukemaan tulisi perustaa parlamentaarinen työryhmä ja sen tavoitteena tulisi olla kunnianhimoinen, vaalikaudet ylittävä tiekartta alan selviytymiseen ja rakenteelliseen

uudistumiseen. Strategiatyöllä nostettaisiin taiteen ja kulttuurin kestävyys-, taloudelliset ja muut vaikuttavuustavoitteet uudelle tasolle.

Kestävyyttä voitaisiin parantaa mm.

- Rakentamalla taiteen alat laajemmin ja yhdenvertaisemmin huomioiva rahoitusjärjestelmä, joka perustuisi toimijoiden tuloksellisuuteen ja toiminnan vaikuttavuuden mittaamiseen (valtionosuusjärjestelmää seuraava malli) ja joka mahdollistaisi joustavat rahoitusratkaisut (mm. yritysten osallistuminen)
- Parantamalla taiteilijoiden työmarkkina-asemaa mm. luomalla yhteisvakuuttamisen malli (vrt. nykyiset eläkevakuutukset) ja muuttamalla taiteilija- ja urheilija-apurahat ansiotulon muotoon tai valtionavustukseksi toiminimelle
- Tukemalla digitaalisten ansaintamahdollisuuksien kehittämistä
- Lisäämällä paikkariippumatonta osallisuutta julkisesti tuettuihin taide- ja kulttuuripalveluihin (mm. virtual reality mahdollisuudet)
- Mahdollistamalla taideyhteisöille erikseen määriteltujen taloudellisten puskureiden rakentamisen hyvinä aikoina
- Kehittämällä jokaisen taiteen alan toimijoiden/organisaatioiden kestävyttä luomalla mm. kestävät prosessit ja mittariston (materiaaliset, rahoitukselliset, kulttuurisesti ja sosiaalisesti kestävät toimintatavat)
- Tukemalla uusin keinoin kulttuuriyrittäjyyttä

Akuuttiin kriisiin reagoimisen ohella tulisi siis käynnistää myös proaktiivinen ja kokonaisuutta laajemmin tarkasteleva työskentely, jossa huomioidaan mm. tulevan soteuudistuksen vaikutukset kuntien taide ja kulttuuritoimintaan.

Myös selonteko viittaa epäsuorasti julkisen kulttuurirahoituksen kestävyyskriisiin esitellessään suunnitelmiaan kulttuurialan turvaamiseksi osana terveellisen elämän ja hyvinvoinnin kokonaisuutta (s. 34) todeten, että hallitus "... turvaa kulttuurin toimintaedellytykset huolehtimalla valtionosuuksien tasosta, toiminta-avustuksista ja kansallisten laitosten määrärahoista sekä toteuttaa taiteen toimintaedellytysten parantamiseksi esittävien taiteiden valtionosuusjärjestelmän uudistuksen." Kirjaus on kulttuurialan kokonaisuuden näkökulmasta hyvin suppea ja jättää lisäksi avoimeksi sen, missä laajuudessa tai millä volyymilla "pelastusveneeseen" valitut toiminnot turvataan eikä ota kantaa olennaiseen rakenteellisen uudistamisen tarpeeseen.

Monella taiteen osa-alueella toimintakulttuuria on uudistettava myös konkreettisesti: esim. taide-esitysten parempi kierrätettävyys, pidemmät esityskaudet, uusintaesitykset, kestävät lavaste- ja materiaalityökalut, isojen organisaatioiden kestävä kehityksen läpileikkaavat toimintamallit ja kriteerit, kansainvälisten kiertueiden mahdollistaminen jne. On myös kyettävä turvaamaan taiteilijoiden kestävä ansiotaso, joka takaa laadukkaan taiteen, kestävä sosiaaliturvan ja eläkkeet sekä moninaisemmat taiteen ja kulttuurin toimintamallit yrittäjyys mukaan lukien.

Kulttuurinen kestävyys läpileikkaa Agenda 2030 -ohjelmassa useita tavoitealueita. Eriyksen selkeänä sen merkitys näyttäytyy osana kaikille avoimen, tasa-arvoisen ja laadukkaan koulutuksen ja elinikäisten oppimismahdollisuuksien (SDG4), eriarvoisuuden vähentämisen (SDG10), kestävien kaupunkien ja yhteisöjen (SDG11) sekä rauhan, oikeudenmukaisuuden ja hyvän hallinnon (SDG16) tavoitealueilla. Kulttuurin avulla rakennamme yhteiskunnallista vakautta, torjumme kahtiajakoa ja luomme pohjaa sivistyksen, luovuuden ja lopulta myös innovaatioiden kasvulle. Virasto pitää hyvänä, että selonteko huomioi kulttuurin kehittämisen myös pohjoismaisen yhteistyön keskeisenä alana. On muistettava, että kulttuuri tarjoaa arvokkaan väylän myös arktisen alueen kehittämistyölle.

Taide ja kulttuuri on myös arvokasta kulutustapojen ja kuluttajakäyttäytymisen muovaamiselle (SDG12), onhan osa siitä itsessään jo aineetonta palvelua. Myöskään taiteen ainutlaatuisia kykyä koskettaa, herättää empatiaa ja aikaansaada muutosta asenteissa ei pidä sivuuttaa yhteiskunnallisen muutoksen nopeuttamisessa. Kulttuurinen kestävyys on edellytys monen muun sektorin kasvulle ja alan kestävyyskriisin tunnistaminen ja tunnustaminen tulee nyt olla kehittämistyön lähtökohta. Järjestelmä on kyettävä uudistamaan siten, että sen toiminta ei jatkossa kohtuuttomasti vaarannu julkisen talouden kriisitilanteissa.

Johtaja

Paula Tuovinen